

Szent Ferenc lelki életének iskolája

9. rész: Prédikációinak hathatós volta és gyógyító karizmája

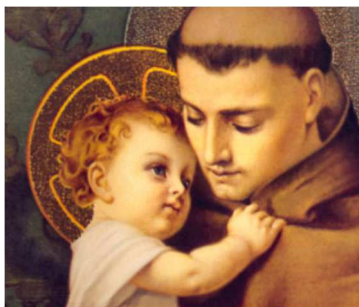
Fr. Balázs Jeromos OFM előadása

Sok szeretettel köszöntöm a kedves testvéreket, elmélkedés sorozatunk következő részénél, amelyben Szent Bonaventura Szent Ferenc életrajzát követve, annak is a 12. fejezetéhez érkező Szent Ferenc prédikációinak hathatós voltáról és gyógyító karizmájáról elmélkedjünk.

A Szent Ferencről szóló gondolatmenetünknek, gondolkodásunknak egy nagyon fontos része az, amit Isten ígéje tölt be Szent Ferenc életében, szívében, és Isten ígését Szent Ferenc nemcsak a maga számára őrizte meg, hanem igyekezett másoknak is továbbadni. Az ige hirdetés, a prédikáció ezért nagyon fontos, amikor őt szeretnénk érteni. Szent Ferenc a körülötte létrejövő közösségnek, ferences rendnek az egyik fő hivatását az evangélium hirdetésében látta, s ez a fő hivatás a rend történetének a kezdetektől fogva úgy valósult meg, úgy vált gyakorlattá, hogy a ferencesek - eltérően a régebbi szerzetesektől - nem egészen elvonultan, hanem városokban telepedtek le, a nép közé mentek, a nép papjai, a nép barátai lettek. Prédikáltak is nekik, de szószékek magasából is testvéri módon fordultak hozzájuk. Nagyon bátor és nagyon új hangvételű beszédek mondtak, amikben bűnbánatot, szegénységet, szeretetet, vidám lelkiületet hirdettek, s azzal, hogy ezek az első testvérek már mindenfelé egy szép életet indítottak el, valósággal megváltozott körülöttük a világ az a része, ahol csak megfordultak.

Azzal kezdeném ezt a ma esti gondolatmenetet, hogy hadd ragadjak ki néhány példát a rendtörténet néhány kevésbé közismert fejezetéből. Mindegyik példa egy-egy közelítés lesz majd ahhoz, hogy milyen is a ferences prédikáció.

Az első, ami megdöbbenő számomra, hogy Szent Ferenc egymással harcban álló városokat is képes volt kibékíteni egymással, pusztán a szavaival.

De aztán hasonlókat tett több ferences is az ő nyomában. Páduai Szent Antal, akit jól ismerünk, sokszor harmincezer embernek prédikált.

Sziénai Szent Bernardin, a Jézus neve tiszteletének buzgó terjesztője, népszerűsítője egyszerre százezer fős tömeghez volt képes beszélni, őket lelkesíteni.

Aztán egy kevésbé ismert szentünk, Boldog regensburgi Bertold szintén 60 ezer és 100 ezer fő közötti tömegnek prédikált. Korabeli feljegyzések szerint ezután a boldog Bertold után valóságban egy fél ország özönlött, s hatására egész városok kezdtek szent életet élni.

1233-ban Parma városa Itáliában, polgármesterévé akart választani egy Gerardus Gellért nevű testvért, mivel olyan nagyszerűen prédikált nekik.

És tudjuk, hogy Kapisztrán Szent János a hatalmas török sereggel szemben elégséges működőképes hadsereget gyűjtött össze lelkesítő beszédeivel. De az egyszerű nép ezrei mellett pápák, világi hatalmasságok, a kor intelligenciája is hallgatta őket.

Egyik-másik ferencset, mint például egy bizonyos Richárd testvért akár 10-11 óra hosszat is hallgattak egyfolytában. Megígérem, hogy én most nem fogok olyan hosszan beszélni.

De az igehirdetés módszerében is újítottak a ferences testvérek. Lekcsei Róbert ugyancsak Itáliában, 1448-ban egy négy óra hosszat tartó bibliai beszédét élő képekkel kísérte. Miközben a város főterén prédikált, a dómból kijött a keresztet hordozó Krisztus, és ott a téren találkozott az

édesanyjával, megfeszítették, és így tovább. Egyszerre nagyon élővé, nagyon kézzelfoghatóvá vált az, hogy az evangélium nem egy távoli történet, hanem itt játszódik közöttünk. Itt viszi Jézus a keresztyét a mi főterünkön, hogy a mi bűneink miatt feszítsék meg. A nép erre hangos zokogásban tört ki, s megrendülve, bűnbánatban megtisztulva új életet kezdett.

Aztán még nincs ennek vége. Egy 16. században élt Olivér nevű testvérrel azt jegyezték fel, hogy a szentbeszéd közben gyakran énekelt a szószéken. Milyen kedves dolog ez, hogyha valaki elaludt volna, akkor erre biztosan fölébredt. Pedagógia is van ebben. Én gyakran veszem észre magyar órán, hogy amikor már nagyon lankad a figyelem, akkor hirtelen kell valami „bravót” csinálni, amitől mindenki újra figyel. Én sem szeretném, hogy valami unalmasat kelljen hallgatnom, hát másnak se szeretném ezt tenni, és akkor valahogy fel kell őket ébreszteni.

Aztán a francia forradalom, meg az úgynevezett felvilágosultság, de valójában nagy-nagy zűrzavar idején Párizsban, egy szószéken, Boldog Lipót - szintén ferences - a saját fején töviskoronával, a kezében pedig egy korbáccsal jelent meg. Soha nem tapasztalt hatást ért el ő is. Íme néhány lap a rendtörténetből, néhány villanás a ferences prédikáció módszereiről, hatásairól.

Honnan van ez az óriási hatást kiváltó prédikációs stílus? Honnét ez a nagyhatású lendület? S honnét források a ferences igehirdetés, amely úgy nagyhatású, hogy közben sohasem hatásvadász. Legfőképpen pedig, és ez a kérdés vezessen ma minket, mi és hogyan folytatható ma mindebből? Mert ma nem nagyon tudunk olyan ferences meg egyéb prédikációkról, amelyeket százezren hallgatnának, még a média eszközein keresztül sem. Persze, hogyha a számokat összemérjük régebbi koroknak a számadataival, akkor sok más körülményt is össze kell mérnünk. Például azt, hogy azokban a korokban, amikor ezek az előbb említett különös prédikációk elhangzottak, az európai társadalom egyrészt osztatlanul keresztény volt, másrészt sokkal ingerszegényebb környezetben élt, mint a mai ember. Eseményszámba ment egy szentbeszéd. Elgondolkodtak rajta. Talán hetek múltán is eszükbe jutott valami belőle, beszélgettek róla az emberek családokban, meg találkozáskor itt-ott, és így tovább.

Ha egy kicsit reflektálunk magunkra, meg arra, hogy vajon mi hogyan hallgatunk prédikációt, a mindennapjainkra hogyan hat egy szentbeszéd hát bizony ki kell mondanunk, vagy inkább ki kell mondanom nekem, elsősorban saját magamnak, hogy engem a mindennapokban annyi szó és főleg annyi képi hatás ér, hogy egy vasárnapi szentbeszédnek nemigen van tere arra, hogy végig visszhangozzék az egész hetemen. Nem nagyon vannak kitöltetlen idők, amikor újra visszagondolnék rá, vagy beszélgetnék róla másokkal. Nem Isten ígéje lett erőtlenebb, hanem valamiképpen a zaj nagyobb, amiben élünk. Mi az, ami nem változik mégsem? Ami mélyebb, ami állandóbb, mint a történelem változatos

vonulása. Nos, ezt keresve a mai elmélkedésünkben tekintsünk vissza a forrásra, Szent Ferencre. Kérdezzük meg őt magát! Szent Bonaventura róla írott életrajzának a közvetítésével, hogy mit mond nekünk erre. Honnan indul el a ferences igehirdetésnek az a gazdag hagyománya, amiről most kicsit igyekeztem megmutatni valamit, és milyen lehetőségeink vannak ma nekünk, Szent Ferenc mai követőinek, hogy az evangélium hiteles hirdetői legyünk, hiszen a ferences család tagjaként azért nekünk is erre szól a hivatásunk.

Szent Bonaventura Szent Ferenc életrajzának, a nagyobbik életrajznak, a legenda majornak a 12. fejezetéhez értünk. Ferenc prédikációinak hathatós volta és gyógyító karizmája. Hallgassuk meg most ennek az elejét, meg-megállva, el-elgondolkodva. Így kezdődik.

„Krisztus valóban hűséges híve és szolgája, Ferenc, hogy mindent hűségesen és tökéletesen vigyen véghez, az erénygyakorlatok közül is azokat választotta, melyekről a Szentlélek sugallata révén úgy tudta, hogy Isten előtt kedvesebbek.”

Tehát amikor Szent Ferenc azt kereste, hogy milyen jót tegyen, hogy mi az, ami leginkább kedves lenne Istennek, akkor a nagyobb jót akarta választani.

Több jó cselekedetnek a lehetősége is nyitva volt előtte, kisebb dolgokban is, nagyobb dolgokban is, abban is, hogy mire tegye fel az életét, és ő azt akarta választani, ami a nagyobb jó, ami Isten előtt kedvesebb. Ezzel kapcsolatos az a történet, mely szerint valami miatt nagyon kétségbeesett.

„Miután több napon át tartó imádságából visszatért, bizalmas testvéreinek előadta a dolgot. Mit tanácsoltok testvérek? Szerintetek mi a dicséretesebb? Vajon az imádságnak szenteljem magam, vagy a prédikálásnak éljek? Mert ugye én kicsiny, egyszerű és a beszédben járatlan vagyok, így inkább az imádkozás kegyelmét kaptam meg, mint a beszédét.”

Szent Ferenc dilemmája, amibe itt betekintünk, ez a tépelődés, ami napokig még a testvérek közül is kivonja őt, de aztán visszatér hozzájuk, és erről beszélget velük, kétféle életút közötti választásról szól. A töprengése, az Isten akaratát fürkésző gondolkodása, amit feltár a többi testvér előtt is, két nagy lehetőség között feszül. Az egyik, hogy egészen és kizárólagosan az imádságnak szentelje-e magát, a másik pedig az, hogy lehet, hogy küldetése van másokhoz. Akarja-e Isten azt is, hogy prédikáljon, hogy az emberek közé menjen? Nagyon leegyszerűsítve az a kérdés számára, hogy remete legyen-e, aki a világtól elvonultan él, vagy lelkipásztor is. És azt mondja később Bonaventura: napokig a kérdésen rágódott, és el-elbeszélgetett róla a testvéreivel. És úgy látszik, hogy több érv szólott amellett, hogy inkább egészen az imádságnak éljen. Nézzük, mi van a mérleg egyik serpenyőjében.

Ezt mondja Szent Ferenc:

„Úgy gondolom, hogy az imádságban a kegyelmek elnyerése és összegyűjtése történik, míg a prédikálásban a kapott égi adományok szétsztoztatása. Az imádságban továbbá megtisztulnak belső érzéseink, és egyesülünk az egyetlen, igaz és legfőbb jóval, az erény elevenítő ereje révén, prédikációban viszont lelki lábaink porosak lesznek, szétszórtakká válunk és a fegyelmünk lazul. Végül pedig az imádságban Istent szólítjuk és hallgatjuk, és mint egy angyali életet élve az angyalok között forgolódunk, míg a prédikálás során gyakran le kell ereszkednünk az emberekhez, és közöttük élve emberien emberieket vagyunk kénytelen gondolni, látni, mondani és vallani.”

Azt hiszem, kedves testvérek, hogy a lelki életünknek, a magunkénak is az egyik legaktuálisabb kérdésénél járunk. Hogy hogyan fér össze az életünkben az úgynevezett profán világ, a dolgaink, a tennivalóink, amikkel el vagyunk foglalva, meg az imádságos életünk. Mert ki ne ismerné közlünk azt a feszültséget, amit úgy szoktunk megfogalmazni, hogy „Nem imádkozom eleget”. Vagy „Nem imádkozom jól”. És miért nem? Hát azért, mert el vagyok foglalva mindenféle profán dologgal. Olyanokkal, amiket nem választottam magamnak, de mégis ott vannak az életben. És mire végzek vele, addigra már fáradt vagyok, vagy nem tudom, elfogy az időm, a figyelmem, és akkor nem imádkozom eleget. A világi rendi ferences szívében, meg a kolostorban élő ferences szívében is ott lehet ez a szeretetteljes fájdalom, hogy imádkoznék én többet, meg jobban, élnék én Istennek osztatlanabb szívvel, de hát a világ dolgai mindig akadályokat emelnek közénk.

És érezzük, hogy az is lehet kísértés, az is lehet egy hamis állapot, hogyha úgy akarnánk az imaéletünket nagyon komolyan venni, hogy közben meg elhanyagolunk másokat. Mondjuk ezt tudnám mondani, hogy én itt gyerekekkel foglalkozom, mindenki gondolhat a maga felelősségére, családban, otthon, munkahelyen, amit másokért vállalunk. És hogyha éppen imádkoznék, de mondjuk jön egy diák azzal, hogy nem tudom, valami gondja, baja van, akkor félre kell tennem a zsolozsmát és meg kell hallgatnom. És nem mondhatom azt, hogy most nem figyelek rád, mert éppen imádkozom. Hanem akkor az Istenhez vezető utam, az Istenhez való odafordulásom most az lesz, hogy veled foglalkozom, hogy te rád figyelek.

Milyen utat válasszunk, hogy eljussunk Istenhez? Ezt kérdezi Szent Ferenc, ez lehet a mi kérdésünk is. És ugye sejtjük, hogy Szent Ferencnek a dilemmája mintha igazából arról szólna, hogy kell-e nekem másokért élnem, másokért is élnem. És most jön a lényeg. Mert mindazt, amit az Istenkapcsolatunk akadályaként ismerünk fel, hogy ettől nem megy, maga Isten lépi át. Szent Ferenc Jézusra tekint, ő lesz válasz a kérdésére, őbenne látja meg azt, hogy mit kell tennie. És amikor már összegyűjtött több érvet, hogy remete legyen-e vagy sem, menjen-e emberek közé vagy sem, akkor végül is ránéz Jézusra, és azt mondja a saját gondolkodása után, ami ide fut ki:

„Mégis felhozható ezek ellenében egy valami, ami mindezeknél súlyosabban esik a latba Isten előtt. Mégpedig az, hogy Isten egyszülött

fia, aki a legfőbb bölcsesség, a lelkek üdvére leszállt atyja öléből, hogy példát mutatva a világnak, az üdvösség igéjét hirdesse az embereknek, hogy szentséges vére árán megváltsa, megtisztítsa és kelyhéből felüdítse őket. Semmit sem őrzött meg magának, amit ne osztogatott volna bőkezűen szét a mi üdvösségünkre. És mivel nekünk mindent azon példa szerint kell tennünk, amelyet benne, mint egy magas hegyen szemlélünk, úgy tűnik, hogy Istennek az tetszik inkább, ha a nyugalmat feladva külső munkához látok.”

Jézus, akiről itt Szent Ferenc szól, és akiben megoldásra talál ez a gondolkodás, Jézus teológiai kifejezéssel élve Pro-egzisztens személy. Pro-egzisztens: az egészen másokért élő személy, akinek a létezése irányul másokra, egyrészt Istenre, másrészt a többi emberre. Ő az, aki egyrészt méltóképpen szereti viszont az Atyaistent a Szentlélekben, másrészt pedig ezt a szeretetet, ami a Szentháromságban van, továbbadja az embereknek. Az Istenről szóló beszéd, a prédikáció azért lehetséges egyáltalán, és azért szükséges, mert Isten szól magáról, mert ő közli önmagát.

Már a görög filozófusok tudták azt, kik még nem ismerték a kinyilatkoztatás istenét, hogy a jónak, a jóságnak az a természete, hogy túl akar lépni önmagán, hogy kiárasztja önmagát, adni akarja önmagát. Istennek az önjándékozó szeretete azonban nagyobb akkor, teljesebb akkor, hogyha nem csak úgy kiárad, hanem hogyha vele egyenrangú, méltó viszonzásra is talál. Hogyha valaki viszont szereti. Márpedig Istent, őhöz illő módon, vele egyenrangú módon csak Isten tudja szeretni.

- Nincsen két Isten, csak egy. Ezért van Szentháromság.
- Az Atya a Fiút szereti, a Fiú pedig az Atyát, és a kettejük szeretete, ahogyan a Szentírás világosan tanítja, nem valami, hanem valaki a Szentlélek.

A Szentháromság belső életében tehát folyamatosan ott van egy önjándékozás, önátadás, a szeretetnek a dinamikája. Ez Istennek a befelé irányuló önközlése. Mármost ez a végtelen isteni jóság még ezt is túllépi, ezen is túlcsordul, és Isten mintegy kifelé is közli önmagát velünk. Ez a teremtésnek a gesztusa. Ő jónak mondja mindazt, amit alkot, és vágyik arra, hogy ez a teremtett világ viszont szeresse őt.

Minden teremtmény úgy, ahogyan telik tőle.

- Az élettelen dolgok pusztán azzal, hogy vannak.
- Az élőlények aztán azzal, hogy betöltik a teremtésben nekik adott szerepet.
- S legkiválóbban az ember, aki értelmes lélekkel és szabadsággal bír. Isten azt akarja, hogy az ember megismerje és szeresse őt, ezért szól hozzá. Emberi szavakra bízta magát, hogy az ember is másik embernek tovább adhassa Isten ismeretét.

Hát ez a prédikálás teológiai alapvetése.

S ebből következik két nagyon fontos dolog. Az egyik az, hogy az evangéliumot hirdetni, Istenről szólni, az nem csupán a prédikálást jelenti, hanem a keresztény ember egész életformáját.

Hiszen minden, amit teszünk, amit mondunk, valamiképpen beszél Istenről és a vele való kapcsolatunkról. Azt mondja a második vatikáni zsinat, hogy minden embernek feladata, hogy hirdesse Isten szavát, néha még szavakkal is. De egyébként pedig az egész életünkkel. A másik pedig, hogy a prédikálás - bármilyen furcsa - nem azt jelenti, hogy elmondok egy beszédet. Mert mindig valakihez beszélünk Istenről. És akihez szólok, azzal nekem valamilyen módon közösséget kell vállalnom.

Például diákoknak prédikálva is előbb, mielőtt bármit mondanék, nekem nagyon kell figyelnem arra, hogy ők egymás között miről beszélgetnek, mi foglalkoztatja őket, milyen kérdéseik, bánataik, milyen örömeik vannak? Mert Isten ígéje mindig egy konkrét világba lép be, konkrét körülmények közé, a prédikáció által is.

Egyszer az történt, hogy az osztályommal nagyon összerúgtuk a patkót valami miatt, és akkor egyszer úgy éreztem, hogy semmi, de semmi értelme nincsen többé nekik prédikálnom. Falra hányt borsó, minden egyes szavam. Így tűnt egy rövid ideig egy este. És másnap reggel, amikor érkezett az osztálymiser, és ők itt ültek, ahol most a kedves testvérek ülnek, akkor az evangélium után akkor egyszer tényleg nem mondtam semmit. És a szentmisét követően olyan meglepően sokan jöttek, és azt mondták még azok is, akik nem olyan különösen vallásosak, hogy hiányzott nekik a szentbeszéd. Nem igaz az, hogy az emberek nem kíváncsiak Jézusra. És akkor többet nem is hagytam el a prédikációt.

Hát ebből következik az, amit Szent Ferenc felismer, hogy az igazi kérdés már nem az, hogy éljen-e másokért vagy sem, hanem hogy hogyan éljen másokért. Mert nem arról van szó, hogy a hivatások között úgy lehetne választani, hogy a remete az, akit a többiek nem érdekelnek, hanem a remete úgy él másokért, hogy őket is imádságban hordozza, meg azért egy remete is beszélget azokkal, akik elmennek hozzá, vagy a tanácsát kérik, vagy akikkel itt-ott mégis találkozik. És az egészen imádságnak szentelt élet is, meg az aktív lelkipásztori élet is szolgálat.

Szent Ferenc Jézusra tekint, s benne találja meg az imádságnak meg a tevékenységnek az élhető összhangját. Abban a Jézusban, aki nagyon gyakran vonult el imádkozni, ugyanakkor nem ment el részvétlenül senkinek a gondja a baja mellett. Ezt összegzi aztán Szent Ferenc abban a sokat idézett mondatban, hogy non-siby soli vivere, sed et aliis proficere, vagyis ne csak magunknak éljünk, hanem másoknak is legyünk a hasznára.

A ferences prédikációról tennék még egy közelítést, ami egy vers. Ezt a verset Áprily Lajos írta. Többeknek több helyen elmondtam már, és elnézést kérek attól, aki esetleg úgy érzi, hogy most ez egy ismétlés. Én nagyon szeretem, és úgy szól Szent Ferencről, hogy egy szó sincs benne

róla, de a sorai között mégis ott jár. És ebben a versben ketten prédikálnak. Figyeljük meg, hogy ki az a kettő!

A csavargó a halálra gondol.

*Uram, a tél bevert a templomodba.
Álltam vaspántos portádon belül
s ámulva néztem botra-font kezemre
sugárban omló fényességedet.
Térdelt a nép, én álltam egyedül,
úgy hallgattam, amit beszélt papod:
„Ez világot szívedben megutáljad
és úgy menj ki belőle meztelen...”*

Uram, te ezt így nem akarhatod.

*Tudom, hogy földed nagy területéből
egyetlen barlangod jutott nekem,
s megreng az is, ha viharod zenéje
végigrobajlik fenn a tölgyeken.
De ha tavaszod jó, enyém az erdő,
és jó hozzám az erdő: ennem ad,
rigószavaddal kelt a kora-reggel
s odvamba surran este sünniad.
Gazdám, a nyár, az ősszel hullt levéllel
új őszig minden gondot eltemet:
meztláb járom harmatos meződet
s verőfényed fürösztli mellemet.
S ha kóborolni küld a nyugtalanság
s nótázva fut mellettem patakod,
kurjantással köszöntöm kék lakásod,
s füttyörészem s Uram, te hallgatod.
Zöld asztalomon vadgyümölcs az étel,
otthon-kínáló tűz nem int felém,
de mondd, volt-e valaha szép világod
valakié úgy, ahogy az enyém?
Ha menni kell, vállamról rongyruhámat
egy rántással elhullathatom,
sarum szíja sem marad velem.
Uram, utálni nem tudom világod,
de indulhatok, amikor kívánod,
igéd szerint: egészen meztelen.*

Így szól ennek a csavargónak az imádsága. Azé a csavargóé, aki azért csavargó, mert látszólag csak úgy teng-leng ebben a világban, de kiderül a végén, hogy egyedül ő tudja, hogy hová megy. És ugyanarról beszél, mint az a pap, akit egy kicsit olyan távolságtartóan nézeget ő a templomban, ahol csak azért ment be, mert kint nagyon hideg volt. És

arról beszél ez a pap, aki prédikál: „ez világot szívedben megutáljad, és úgy megy ki belőle meztelen.” A csavargó a maga életével, ami szerintem egy kicsit hasonlít Szent Ferenc életére, ugyanezt mondja, hogy ezt a világot örök igazság, meztelenül hagyjuk el, nem vihetünk semmit se magunkkal. De mennyivel vidámabban mondja ezt. Nem utálkozva néz körül a Jóistennek a teremtésében, hanem örömmel. Minden az övé. Persze csak addig, amíg nem szólít tovább az Úr. És „mondd, volt-e valaha szép világod valakié úgy, ahogy az enyém.”

Ez a csavargó tulajdonképpen nem úgy prédikál ebben a versben, hogy egy szószékre állna, de az élete talán mégis jellé válik azok számára, akikkel találkozik. Szent Ferenc sem mindig szavakkal prédikált, de aki a közelében volt, mégis Krisztusra ismert rá, arra a Krisztusra, aki maga is vállalta értünk az otthontalanságot, azt, hogy ilyen vándor lesz ezen a földön, és ezzel az értékrendünket, a gondolkodásunkat, hogy mi az, ami igazán fontos az életben, bizony alaposan átrendezte. Azzal fejezném be, amit Izajás próféta ír Isten ígéjéről. Azt hiszem, ide kívánczik a prédikációról szóló elmélkedésünk végére. Tettünk néhány közelítést arra, hogy hogyan prédikál Szent Ferenc, és hogy ez hogyan lesz hatékony, nem hatásvadász, de nagy hatású módon, és remélhetjük, hogy a mi életünk prédikációja is eljut azokhoz, akikhez az Úristen szánja. Erről szól ez a szentírási vers.

„Amint az eső és a hó le hull az égből, és nem tér oda vissza, hanem megöntözi a földet és termővé, gyümölcsözővé teszi, hogy magot adjon a magvetőnek és kenyeret az éhezőknek. Éppen úgy lesz az én szavammal is, amely ajkamról fakad - mondja az Úr. Nem tér vissza hozzám eredménytelenül, hanem végbeviszi akaratomat és eléri, amiért küldtem.”

Ámen.